

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1612

6 Ex qua culpa teneatur quis in contractibus, & quasi contractibus, in
delictis, & quasi delictis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14014

pretium, si rem suam repetat. Quod si soluere pretium non possit, compellatur rem suam possessori iusto pretio vendere. Hæc omnia communis opinio.

Obijcies in *L. Sin autem*. Sed si puerum. ff. De rei vendic. Et *l. Forte quod*. ff. eod. tit. dicitur, non debere restitui impensas, si quas fecerit possessor bonæ fidei in docendo seruo alieno aliquod artificium, nisi in duobus casibus, videlicet, si Dominus esset cum venditurus, & plus pretij consecutus ob artificium *l. Misti*. ff. De rei vendic. aut nisi monitor esset Dominus ante impensas, ut seruum petat, si putet esse suum, aut si non petierit, sciat se soluturum impensas. Respondet Glossa in *L. Domus*. C. De rei vendic. Et *l. Sin autem modo citata*, quando seruus nullas præstitit possessori operas, aut fructus, tunc possessori ius esse repetendi impensas viles: quando verò præstitit operas, aut fructus, tunc non posse bonæ fidei possessorem impensas repetere. Et ita, inquit, soluitur repugnancia legum prædictarum.

Dicendum est, in foro iudiciali officio iudicis posse repetere possessorem bonæ fidei impensas viles. Nam in *L. Plane, ad finem*. ff. De petit. hered. aperte dicitur esse secundum rationem naturalem, ut impense viles deducantur: Et in *L. Sin autem* Et in *L. Forte quod supra allegatis*, solum negatur possessori malæ fidei, ut impensas viles, etat vendicatione rei, vel exceptione doli: non autem negatur possessori bonæ fidei, ut tales repetat impensas. Si roges, an possessor bonæ fidei possit repetere, & sibi retinere impensas voluptuarias? Respondeo posse. ut *l. Viles*. ff. De petit. hered.

Ex qua culpa teneatur quis in contractibus, quasi contractibus, in delictis, & quasi delictis.

CAPVT VI.

OBLIGATIO restituendi solet ex quatuor capitibus oriri, videlicet, ex contractu, ut deposito, mutuo, commodato, precario, empto, locato, permutato, pignore, mandato, & alijs similibus: Vel ex quasi contractu, ut ex tutela, cura, negotijs gestis, transactione, ex officio, quo quis fungitur, ex arte, quam exercet, vel ex delicto, ut furto, rapina, homicidio, detractione, adulterio, vel ex quasi delicto, ut cum serui, vel familia nostra nocent alijs. Hæc diuisio colligitur ex *l. 1. ff. de Actionib. & obligat. & Instit. de obligat. §. 2.*

Sciendum est, in contractibus, vel quasi contractibus, delictis, vel quasi delictis, culpam triplicem posse committi, latam, leuem, vel leuissimam: de qua diuisione in libro de Contractibus generatim agitur. Culpa verò in præsentis loco est imprudentia vel impentia, qua quis ignorat quod scire deberet: Est itidem negligentia, qua quis non prouidet, aut non cauet, aut non facit, quod prouidere, cauere, aut facere deberet. Et differt culpa à dolo, quod dolo est ex animo, & voluntate nocendi: culpa verò est negligentia, sine voluntate tamen nocendi, vel absque scientia, & voluntate lædendi.

Primo quaeritur, ex qua culpa teneatur quis in contractibus? Respondeo, tres esse regulas generales. Prima est, quando contractus est solum in bonum, & vtilitatem accipientis, tunc tenetur ex dolo, lata, leui, & leuissima culpa, ut in commodante, quando est in solius commodatarij bonum. Hæc regula colligitur ex utroque iure, Canonico, & Ciuili: Canonico quod deus, in capite primo de commodato, & Glossa ibid. Ciuili in *L. Cont. de reg. iur. l. In rebus*. Et *l. Si ut certo*. ff. Commodati. Et *l. 1. §. Is quoque*. ff. De actionib. & oblig. Et *l. Magna negligentia*. ff. De verb. Signif. Et *l. Quæsitum*. §. Ad illud. ff. De precario. Ius quoque naturale idem præscribit, ac docet, quia si contractus solum est in vtilitatem, & bonum, & commodum accipientis, lege iustitiae cogitur is, qui accipit, tantam adhibere diligentiam, quantum quisque præstare solet in suis rebus.

Obijcet aliquis, Primo, precarium solum est in commodum accipientis, & tamen is qui precario rem accipit, solum tenetur ex dolo, & culpa, non leui. *l. Quæsitum*. §. Et illud. ff. De precario. Et *l. Contractus*. ff. De regul. iur. Respondeo, leges, & iura à prædicta regula, precarium excipere, & merito, quia precarium semper ex liberalitate dantis existit, ac pendet: nam qui precario rem dat, potest suo arbitratu repetere, quando voluerit, & idè qui precario accipit, ex leui culpa non tenetur, quoniam sibi imputate debet, si ex leui culpa recipientis perierit, siquid poterat rem ipsam repetere, si voluisset, ac sic non pensisset.

Secundo obijcies, In *L. Contractus*. ff. De reg. iur. haberi. Dolum, & culpam recipere contractus sequentes, mandatum, commodatum, venditum, pignori acceptum, locatum: at venditum, pignus, & locatum sunt in gratiam vtriusque accipientis, & dantis: Quomodo igitur cum his contractibus coniungatur commodatum, & mandatum? Si quidem mandatum sit gratia mandantis, & commodatum in gratiam eius, qui accipit. Quomodo item Iuri consulti dicunt in commodato teneri quemquam ex dolo, & culpa, hoc est, leui, sicut in vendit. & locato, ergo non tenetur commodatarius ex leuissima? Respondeo, in ea lege connumerari commodatum, & mandatum inter contractus, qui sunt in gratiam vtriusque, accipientis, & dantis: quia quauis commodatum plerumque sit in vtilitatem solius accipientis, aliquando tamen est etiam in vtilitatem dantis, ac proinde in gratiam vtriusque. Ut si ego commodè veles, vel equum Titio, ut communem amicum venientem excipiamus, vel si vasa argentea commodem, ut communem amicum ad conuiuium inuitemus.

Secunda regula, Quando contractus est in gratiam, & commodum solius dantis, accipiens solum tenetur ex dolo, aut lata culpa, non ex leuissima, aut leui, ut in deposito. Hæc regula colligitur ex legibus supra citatis, Et *l. Si ut certo*. §. Interdum. ff. Commodati. Et conuenit cum iure naturali, id enim suadet æquitas, quia cum depositum solum fiat in vtilitatem, & commodum deponentis, ipsi imputari debet, qui rem non commisit diligenti, aut diligentissimo custodi. *l. 1. §. Is quoque*. ff. De act. & oblig. Et *Instit. Quibus modis contrahitur obligatio*.

Contra hæc regulam obijci potest, quia in *l. In eo mandato*. ff. Mandati. legitur: [Aliena negotia exacto negotio geruntur,] & in *l. A procuratore*, solum, & omnem culpam, immò etiam improbum culpam præstandum esse iuris auctoritate manifestè declaratur. Ergo si omnem culpam mandatarius præstat, ex leui, immò etiam ex leuissima tenetur: Glossa in *Instit. De mandato* §. Mandatum, in verbo (Ista causa) Et in *l. A procuratore*, C. Mandati in verbo, (Et omnem culpam.) dicit, Bernardum, Ioannem, & Azonem iuris interpretes tenuisse, mandatarium teneri ex dolo, & omni culpa, etiam leui, & leuissima. Alios verò ait, videlicet Gofredum, & Martinum, docuisse, solum teneri ex dolo, & lata culpa, quando mandatum datur gratia solius mandatoris, iuxta Regulam: quando verò mandatum est gratia vtriusque, mandatarius tenetur etiam ex leui culpa, ut habetur in *L. Contractus*. ff. De regul. iur. Et *l. Idem que*. ff. Mandati. Sed primum, inquit Glossa, est verum. Glossa sententiam sequuntur Cynus, & Iacobus Atena in *l. A procuratore*. C. Mandati, & Divus in cap. Contractus, de regul. iur. in Sexto. Et probant, quia is, qui mandatum suscipit, sese mandatori obligat ad exactam curam, & diligentiam, eo quod ob solam industriam eligitur.

Dicendum est in primis, veteres iuriconsulti seuenus egisse in eos, qui mandatum non solum malitiosus egissent, sui quæsus, & commodi gratia, verum etiam si egissent negligentius, quia lædere, & violare viderentur amicitiam fidem, & vitæ societatem, cum sponte sua mandatum suscipiant, immò aliquando sese offerant. Vnde mirum non est, si illi iuriconsulti voluerint, mandatarium in foro iudiciali, ex dolo, & omni culpa etiam leuissima teneri. At secundum conscientiam, cum mandatum nunquam sit gratia solius mandatarij, non videtur is ex leuissima cul-

culpa mandatori obligari, nisi de ea expresse conuenerit, aut nisi sese obtulerit ad mandatum exequendum, cum mandator alium uellet eligere: tunc enim tacite videtur omnem suam diligentiam promississe. Et in his casibus locum habent leges supra citate, videlicet, in eo mandato. Et, Approbatorum. Quando itidem mandatum solum est causa mandatoris, tunc mandatorius solum tenetur ex dolo, & lata culpa, sicut is, qui depositum suscepit iuxta predictam secundam regulam. Et quando mandatum est in gratiam vtriusque, tunc mandatorius etiam ex leui culpa tenetur, iuxta id, quod habetur in l. Contractus. ff. De regul. iuris.

Secundo obijciat: in l. Si ut certo. §. Nunc videndum est, ff. Commodati. Et l. Si. Quoniam dolo, Et l. Si sine dolo malo. §. Depositum, Et l. Si. Is quoque, ff. De act. Et oblig. habetur, in deposito solum teneri quemquam ex dolo, & non ex culpa, ergo fallum est, quod dicitur in secunda regula, quando id, quod datur in contractu, est solum in gratiam dantis, teneri quemquam ex dolo, & lata culpa. Respondeo, leges, & iura sapienter aequiparare latam culpam dolo. l. Quod Nerva. ff. Depositum, Et l. Magna diligentia. ff. De verb. Signif. Et l. Si. Si in eo falsum modum dixerit, Et l. Si. cui. §. Si heres. ff. De in possessionem legat. Unde quandoque leges, & iura dicunt in contractibus dolum, & culpam esse praestandam, nomine culpe continentur leuis etiam culpa. Quod si dixerint, praestandam esse omnem culpam, significatur leuis, & leuissima culpa: latam vero culpam in contractibus comprehendunt leges, & iura in dolo. Quare si lex dixerit, teneri aliquem solum ex dolo, particula (solum) excludit leuissimam, & leuem culpam, latam non item.

Tertia regula, Quandoque contractus est in gratiam, & bonum vtriusque, videlicet accipientis, & dantis, tunc accipiens non solum ex dolo, & lata culpa, sed etiam ex leui tenetur, non tamen leuissima. Haec regula deducitur ex Glois supra dictis, estque naturali rationi maxime consentanea, quia cum contractus fiat in utilitatem, & bonum accipientis, & dantis, par est, ut accipiens diligentiam, & curam adhibeat in rebus suae cura, & industria commissis studiosè, fideliterque custodiendis, & conseruandis.

Secundo quaeritur, ex qua culpa teneatur quis in quasi contractibus? Sciendum est, in his de obligationibus, quae ex quasi contractu nascuntur, quinque genera quasi contractus recenseri, videlicet negotia gesta, tutelam, & curam, communionem rerum, additionem hereditatis, solutionem indebiti. At praeter illa quinque genera quasi contractuum, in praesenti loco quasi contractum accipimus, quandoque facit quis aliquid ex officio: ut iudex, medicus, procurator, aduocatus, & quilibet alius artifex, siue opifex, siue quicumque ad officium aliquod assumitur, quales sunt meiores agrorum, vel qui licet inter aliquos dirimunt, vel bona inter heredes partiantur. Item quasi contractus dicuntur pollicitatio, transactio, acceptilatio, & alia similia, de quibus singulis suo loco.

Utrique regula in his omnibus haec: Quando quis ex munere, & officio suo facit aliquid in gratiam, & bonum alterius, tunc tenetur ex dolo, & lata culpa, non tamen ex leuissima, vel leui. Si vero id faciat, quia est ad id mercede conductus, tunc non solum tenetur ex dolo, & lata culpa, sed etiam ex leui, nunquam etiam ex leuissima. Haec omnia colliguntur, ex l. Vltima. ff. Si mensor falsum modum dixerit, Et l. Vlt. ff. De varijs, Et extraham. cogit. Et Glossa in cap. Quia iudicante, de prescrip. & est opinio communis. Sic enim Angelus in verb. Culpa. num. 2. Siluester eod. verb. q. 4. ex Abbate, & alijs.

Id etiam ratio confirmat: nam si quis officium faciat gratis, & liberaliter, tunc id quod facit, solum est in gratiam alterius, ac proinde ex dolo, & lata culpa tenetur, quod si ob mercedem, & questum officium obierit, tunc quia opus fit in commodum, & bonum illius, tenetur non solum ex dolo, & lata culpa, sed etiam ex leui, non tamen leuissima, ac ita tutores, & curatores ex leui culpa tenentur.

Quaerit, an quando quis facit officium gratis, & absque mercede, teneatur interdum ex leui culpa? Angelus, Siluester, locis supra citatis, Et in verbo (Custos) dicunt, interdum teneri, nimirum quando quis sponte se offert ad officium, & operam suam praestandam, & aderat alius diligentior, quem adisset is, qui operam suam requirit, nisi ille vltro se obtulisset. Panormitanus in cap. Cum causa, de restibus absolute, & similiter dicit, nunquam teneri ex leui culpa eum, qui gratis officium facit, neque distinguit si se offerat, nec ne. Pro Panormitani sententia facit regula generalis, quae supra posui de contractibus initis ob gratiam tantum accipientis, in quibus dans semper tenetur ex dolo, & lata culpa. Sed cum quis suum officium alteri praestet gratis, tunc opus, quod fit, solum est in gratiam, & bonum alterius, ergo solum tenetur ex dolo, & lata culpa.

At opinioni Angeli, & Siluestri fauet ex altera parte ratio: quia tamen quis gratis officium faciat, eo ipso tamen, quod se offert, videtur exactissimam suam diligentiam, & operam polliceri, cum alius eo diligentior fecisset, nisi iste alius obtulisset sese.

Vtraque sententia probabilis videtur, & secundum conscientiam tuto possumus Panormitani sententiam sequi, quamuis in iudicio, cum quis se obtulit ad officium, (alio eo diligentiore praesente, & sese offerente) creditur exactam diligentiam tacite promississe.

Meo tamen iudicio tutior videtur Angeli, & Siluestri opinio, etiam secundum conscientiam, quia cum duo sese offerunt, & vnus diligentior altero, si is, qui minus diligens est, causa fuerit, ne alter, qui est diligentior, eligatur eo ipso tacite promittit exactissimam suam diligentiam, & curam, ac proinde ex leui culpa tenetur.

Quaerit deinde, an cum quis ob mercedem officium facit, teneatur aliquando ex leuissima culpa? Angelus, & Siluester locis supra allegatis aiunt, aliquando teneri, nimirum cum quis officium, vel artem exercet tanquam valde peritus, hoc est, proficundo, vel iactando se eius artis, & disciplinae peritissimum: id vero ille non probat iure aliquo canonico, vel civili. Certè quando quis officium facit ob mercedem, & questum, cum opus ipsum, quod fit, in gratiam vtriusque fit, ex leuissima culpa secundum conscientiam non videtur teneri, nisi reuera id ita congerit, ut eo ipso quod Titus se proficetur, & venditat pro arte peritissimo, & se pro tali offert, Cautus decipiatur, ne Scitum adeat peritorem.

Ex his perspicitur, quid sit iudicandum quod attinet ad obligationem restituendi, de medicis in curando, de aduocatis in patrocinando, de magistratibus, & iudicibus in gubernando, vel iudicando, de tutoribus pupillarum, vel curatoribus minorum in tutela, vel cura administranda, de artificibus, & de custodibus rei alienius, & de ceteris aliquod officium exercentibus: qui quidem omnes, eo ipso, quod officio funguntur, quasi contractum tacite contraxisse videntur.

Tertio quaeritur, An qui locat operas in re aliqua tractanda, ex leuissima culpa teneatur? Duae sunt opiniones. Vna est afferentium non teneri, nisi ex accidenti aliquando, nimirum cum quis locat operas suas in ea re tractanda, quae summam cautionem, & singularem industriam desiderat, ne pereat dum tractatur. Venit si quis suas operas locaret in transferenda columna, vel dolo, vel tigno, vel in expoliendo adamante, eaque dum tolluntur, ac deportantur, aut reponuntur, per incuriam & negligentiam confingantur, aut notabile damnum accipiant, aut quia huiusmodi res tales sunt, ut leui, & facili negotio frangi soleant & possint, leuissima etiam culpa praestari debet: nam culpa non intelligitur abesse in his, nisi omnia facta sint, quae diligentissimus quisque obseruaturus esset. Sic enim dicitur in l. Si merces. §. Qui eorumnam. ff. Locati. Et in l. de locat. Et conducti. §. Qui pro usu. Ita sentit Angelus, verb. Locatio, num. 27. & oleila eod. verb. num. 19. Et in verb. Custos, num. 1. Siluester verbo Locatio quasi. 17. Et verb. Custos quasi. 1. Tabien.

verb.

verb. Locatio, num. 20. Armilla eod. verb. num. 22. & verb. Custos, num. 1. & 2.

Altera opinio est negantium, eum, qui huiusmodi operas locat, teneri ex leuissima culpa: quod probat ex regula generali, quam supra tradidimus, nimirum, quando contractus est in gratiam vtriusque, scilicet, datus, & accipientis, non tenetur quis nisi ex dolo, & culpa lata, vel leui: & idem videtur esse ius de quasi contractu, qui est in utilitatem, & bonum vtriusque: Ita Glossa in l. Si res, ff. Qui columnam, ff. locati, vbi subicit hæc: Cum dicitur in ea lege: Quia diligentissimus quisque obseruaturus esset, positum esse superlatiuum (diligentissimus) pro positiuo (diligenti) Hæc Glossa sententia videtur locum habere in iudicio: Auctores autem primæ opinionis loquuntur de foro conscientie, & vera esse videtur huiusmodi sententia, quoniam qui suas operas locant in huiusmodi rebus transierunt, vel tractandis, tacite sese videntur obligare, vt sint diligentissimi, eo quod leui, vel facili negotio solent huiusmodi res frangi, vel damnum aliquod, & detrimentum pati.

Tertio quaeritur, An qui mercede conductus rem aliquam custodit, ex leuissima culpa teneatur Angelus, Rossella, Siluester, Tabientis in verb. Custos, num. 1. censent teneri: idque probant ex l. Qui mercedem, & l. Domini, ff. Locati, vbi dicitur, periculum tunc prestari debere. Idem etiam docet Glossa ibidem. At Siluester sibi contrarius in verb. Locatio, q. 17. ad finem, negat eum ex leuissima culpa teneri, quia est contractus in gratiam vtriusque, sed in tali contractu nemo tenetur nisi ex leui culpa. Fortè leges supra citate tantummodo locum habent in iudicio. Quidquid sit, prima opinio, quæ videtur esse communis, secundum conscientiam tenenda est: quia custos, qui mercede conducitur, videtur tacite suam exactissimam diligentiam promittere, & sese conductioni obligare ad rem diligentissime custodiendam.

Ex qua culpa in delictis teneatur quis ad damnum sua culpa datum.

CAPVT VII.

SCIENDUM est primò, Instit. de obligationibus, quæ ex delicto nascitur, s. i. numerari quatuor genera obligationum, quæ ex maleficio oriuntur, videlicet, furtum, rapinam, damnum, iniuriam. In præsentis loco agendum est de Damno. Porro damni appellatione intelligitur omne detrimentum illatum bonis, & rebus alienis ab homine libero, scilicet sui iuris, vt si Titius occiderit seruum, vel quædam pedem alterius, vel fegetes incendit, vestes consciderit, vel confregit, lacerauerit.

Quaeritur ergo, An quando quis dat rei illicitè operam, teneatur ex leui, & leuissima culpa ad damnum faciendum; vt si Titius incendit stipulam alienam, & ignis latius euagatus vicinam fegetem adusserit: aut si alienum seruum vulnerare tantummodo volens, aut de ponte præcipitate in flumen, occiderit; aut si equo vectus curreret, vt aliquem interimeret, seruum alienum in via præcæderit, aut si rem alienam furto sublatam per fenestram deiecerit, & seruum alienum tunc fortè, prætereuntem peremerit.

Dux sunt opinioniones, Prima est asserentium, ex leui, & leuissima culpa teneri. Probant ex Instit. De obligat. qua ex delicto nascuntur. §. Iniuria, & l. Qui occidit. §. In hac quoque actio, ff. Ad legem Aquilia, vbi habetur ex dolo, culpa teneri, & non ex casu fortuito, vbi lex culpam intelligit, quatenus dolo, & lata culpæ opponitur, ac proinde intelligit leuem, & leuissimam. Item cap. ult. de iniuria, & damno dato, aperte dicitur non teneri quem, si de contingentibus nihil omisit, ergo in eo capite significatur, exactissimam diligentiam præstandam, per quam nihil de contingentibus omittitur. Ita Angelus in verb. Culpa, num. 6. Adrianus in 4. de Restitutione, questione, qua incipit. Vtrum in foro conscientia. Abbas in cap. ult. De iniuria, & damno dato. Me-

dina De restitut. quasi, q. Couarr. in Epitome par. 2. cap. 6. §. 8. num. 12.

Secunda opinio est aliorum negantium, eum teneri ex leuissima culpa. Sic Innocentius in cap. Sicut digno, de Homicidio, & Abbas sibi contrarius in cap. Cum causam, de testib. & attestat. cap. Delicti de arbitris, cap. Quoniam contra, de probat. Siluester in verb. (Culpa) q. 4. & verb. Aduocatus q. ult. verb. Restitutio 2. num. 12. Decius, Aretinus, Romanus, Iason, Anania, Barbatius, Felinus apud Couarruuiam loco supra citato. Id probant, quia obligatio restituendi vel est ratione rei acceptæ, vel ratione acceptationis. Sed id non potest esse ratione rei acceptæ, eo quod solum est damnum illatum, & nihil alienum acceptum ratione acceptationis, eo quod solum præcessit leuissima culpa, quæ est abique peccato.

Tota hæc controuersia, & opinionum diuersitas nata est ex ipso iure Ciuili, & Canonico: in vtroque enim, vt supra dixi, videtur obligatio restituendi etiam ex leuissima culpa decerni eiusmodi leges. Secunda opinio transferre esse penales, ac ita non esse restituendum damnum nisi post sententiam iudicis, & condemnationem delicti, quam penam dicunt esse iustam, vt quisque dando operam rei illicitæ, sit diligentior, & cautiore, ne ex suo delicto damnum alteri sequatur. Prima verò sententia vult prædictas leges non esse penales, sed iustas, ac proinde conscientiam obligare, etiam ante iudicis sententiam, vt sic videlicet detereantur homines à delictis patrandis, & à damno alijs inferendo. Ceterum cum legum interpretatio debeat esse benigna, & mitior, valde probabilis est secunda sententia, quæ dicit eiusmodi leges penales esse, & neminem secundum conscientiam obligare ad damnum restituendum, nisi post iudicis sententiam.

Ex qua culpa teneatur quis ex quasi delictis.

CAPVT VIII.

SCIENDUM est, in Instit. De obligationibus, quæ ex quasi delicto nascuntur, quasi delicta dici ea, in quibus lapsè contingit, vt non peccet, nihilominus verò quasi reus censetur ob delictum, vel facti alterius iura potestati subiecti. Porro iure ciuili, quasi delicta habentur, cum quis damnum dat per domesticos suos, videlicet per liberos, vel famulos, vel seruos, vel domesticos, quos domi suæ habet. Vnde multi sunt tituli in iure de hæc re, nimirum titulus in Digestis, de iis, qui deiecerint, vel effuderint aliquid, vt si per fenestram aliquid solidum deiecit, vel aliquid effudit in via, per quam homines prætereunt, vel in qua frequenter commorantur: Item cum quis ea parte, quæ vulgo iter fieri solet, quid positum, aut suspensum tenet, quod potest, si ceciderit, alicui nocere. Est item in Digestis titulus: Si Quadrupes pauperiem fecisse dicatur, in quo titulo agitur de obligatione, qua quis tenetur ex damno dato per animalia sua. Et pauperies in eo titulo vocatur damnum datum absque iniuria, hoc est, per animalia, quæ iniuriam facere nequeunt, ceteri ratione, & voluntate carant, vt si equus tuus calcitrosus quempiam calcem percussent, aut bos cornu petra quempiam laeserit, cum cornu petere quemque obuium, aut proximum consueuisset, aut mula, mulusque propter nimiam ferocitatem suam detrimentum attulit. Et ff. eod. tit. & idem iuris est, si animal bipes damnum intulerit, vt si gallina intrauerit domum alterius, & vestem uestro, vnguibusque lacerauerit, vel vestem disciderit, aut fixauerit, aut vasculum confregit. Est iudè titulus in Digestis de Noxalibus actionibus, Noxalis actio dicitur, qua tenetur quis ex damno dato per seruum suum l. Noxalis actio, ff. eod. tit.

Extat & alius titulus in ff. Si Familia furum fecisse dicatur: Vnde exercitor nauis, cauponæ, aut stabuli tenetur ex damno, quod nauis, cauponæ, aut stabuli factum fuerit: tenetur, inquam, non ob ipsius malefactum, & delictum, sed